

0 km
127 C2
D4

Ljubljana Sokolski dom

Tabor 13

Sinonim:

Partizan Tabor

Leto načrta - leto dokončanja:

1923 - 1926

Avtor načrta:

Ivan Vurnik

Investitor:

Telovadno društvo Sokol

Stavbni tip:

narodni dom, telovadnica

Med 1923 in 1926 je bil na Taboru zgrajen Sokolski dom, ki velja poleg Zadrúžne gospodarske banke za eno Vurnikovih najpomembnejših del. Dom je bil postavljen v prostor, ki so ga vrsto let po Hribarjevi zaslugi varovali kot trg, "kateremu je v bodoči Ljubljani bila namenjena vloga drugega Kongresnega trga in je imel pod spretno vrtnarjevo roko postati vzoren park."¹ Leta 1923 je mestna občina zemljišče kljub prvotnim načrtom prodala Sokolskemu društvu, ki je na tem mestu postavilo svoj dom, pozneje pa ob njem uredilo še športna igrišča.

Že v knjigi Oris zgodovine umetnosti, ki je izšla leta 1923, torej v času, ko je bil izdelan šele projekt, je Stele označil Sokolski dom za sintezo Vurnikovega dotedanjega

raziskovanja v smeri narodne umetnosti, kjer je poskušal "plastični moment združiti z dekorativnimi sredstvi v zvezi z dosledno izvedbo".² Vurnik je namreč svoja najpomembnejša dela iz obdobja narodnega sloga napravil v začetku dvajsetih let in Sokolski dom je pravzaprav zadnje med njimi. Nekatere arhitekturne elemente, ki jih srečamo na stavbi sokolskega doma, kot je npr. izrazito poudarjen osrednji rizalit, ki ga členijo šilasti loki in dopolnjuje monumentalno stopnišče, ali pa piramidasto prisekani čopi, je Vurnik uporabil že pri sanatoriju Golnik in Narodnem domu v Kranju.

Tlorisno simetrično zasnovana stavba ima dva vhoda. Severni pelje v društvene prostore in stanovanjski del, južni z monumentalnim stopniščem v dvorane. V zahodni stranski fasadi je vhod na zunanja športna igrišča. Vse štiri fasade so horizontalno razdeljene v tri dele: spodnji, polkletni del členijo masivni nizki stebri brez baze in kapitelov, med katerimi so nanizana okna. Nad njim v pritličju, ločenim z rahlo profiliranim venčnim zidcem, teče pas oken v plastično poudarjenih okvirih, tretji nadstropni pas pa je kot spodnji oblikovan kot stebrišče, ki v sredini južne fasade preide v šilasto ločno zaključeno triforo. Zatrepi severne fasade in stranskih rizalitov vzdolžnih fasad so razčlenjeni z arkadnimi stebrišči, ki rastejo od strani proti vrhu v sredini. Južno fasado členi portal z monumentalnim stopniščem in balkonom v širini trifore v nadstropju. Severna fasada, pa je poudarjena s polkrožnim izstopajočim vestibulom, nad katerim se dviguje polkrožno stopnišče.

Posebno pozornost zbuja fasadna členitev in okras stavbe. Fasada je obdelana v enotnem barvnem tonu. Vurnik je tu opustil je ploskovit način dekoriranja z barvami, s katerim je dosegel ustvarjalni višek na fasadi in notranjščini Zadrúžne gospodarske banke, in oblikoval fasado izključno z arhitekturnimi elementi, profiliranimi arhitekturnimi členi in štukaturo. Fasadna členitev s stebrišči, trikotnimi čeli, zalomljenimi strešnimi zaključki, nenavadno oblikovanimi kapiteli stebrov v prvem nadstropju, neraz-

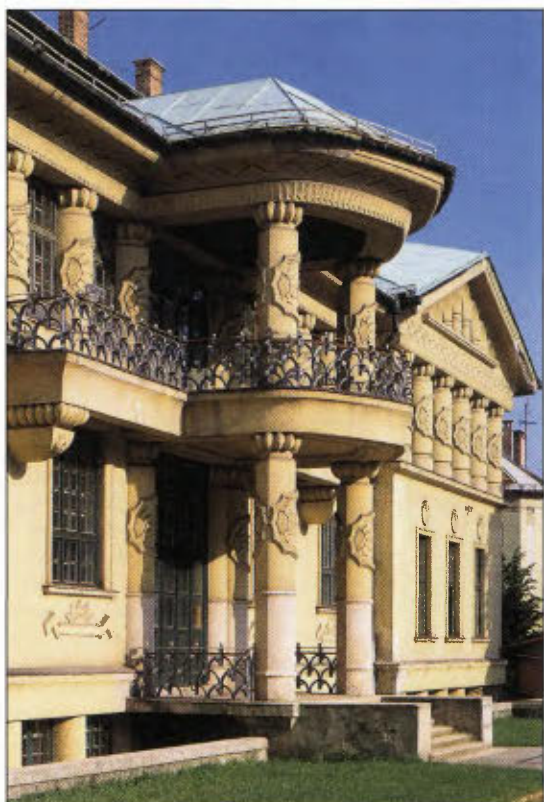
ložljivimi okrasnimi motivi, skratka, z vsem bogatimi heterogenim repertoarjem arhitekturnih elementov kaže, da se je Vurnik že nekoliko oddaljil od nacionalne romantike, ki je zaznamovala njegovo Zadružno zvezo in začel iskati vzore v širšem slovanskem in celo orientalskem prostoru. Stane Bernik³ govori o vplivu češkega kubizma. Vzore za okrasne motive, kot so npr. vrvi, ki obroblyajo šilaste loke in nenavadne oblike kapitelov stebrov v prvem nadstropju, je po Prelovškovem mnenju⁴ treba iskati v srednjeveški srbski cerkveni arhitekturi, lahko pa jih najdemo tudi v slovanski ljudski umetnosti⁵, vzhodnjaški vtis daje severna fasada z vestibulom v obliki indijske pagode, težko pa si je razložiti, od kod izvira npr. motiv vzhajajočega sonca na stebrih v prvem nadstropju in venčnem zidcu nad njim.

Sokolski dom je bil zgrajen kot društveni dom Sokolov in je pravzaprav čisto funkcionalen objekt. "Kar me je pri tem delu, z ozirom na organizem stavbe, še posebno mikalo, je bila misel zbrati posamezne celice v analogen sestav, kakor ga poznamo iz narave. Velika

dvorana naj bi bila celica matica, ob njenih podolžnih straneh manjše dvorane, združljive z glavno dvorano v organsko celoto."⁶ V tlorisu je stavba simetrično zasnovana. Jedro zavzema velika telovadnica, ki se na vsaki strani lahko odpre v dve manjši dvorani, po obodu stavbe pa so v vseh nadstropjih razporejeni društveni prostori in stanovanja. Monumentalno dvorano, ki je mnogo bolj ambiciozno oblikovana kot zahteva njena funkcija, prekriva raven strop, ki ob straneh preide v obok, razčlenjen s šilastimi loki na mogočnih stebrih. Strop dvorane je predrt z okroglimi plastično oblikovanimi zračniki, ki imajo na strehi videz opečnih dimnikov in enakomerno obdajajo raven del strehe nad dvorano. Prostor med stebri dvorane je na vzdolžnih straneh zaprt s steklenimi stenami v treh nadstropjih. Spodnji del se odpira v dve manjši in nižji stranski dvorani, zgornji del steklene stene v ločnih zaključkih dovaja preko steklenih strešnih oken dvorani svetlobo.

Sokolski dom na Taboru je zadnje Vurnikovo delo, ki ga povezuje s secesijo, oziroma tistim odvodom secesijske umetnosti po prvi vojni, ki se je v iskanju narodne identitete zatekala k ljudski umetnosti. "Pri reševanju vsake svoje naloge sem skušal vedno zadostiti smotnosti - tako v pogledu uporabnosti predmeta kot konstrukcije, v formalnem sem se pa predajal čustvenosti. Slog stvarnosti se je začel zavedneje poganjati šele po tu

omenjeni pariški izložbi. To enkrat zaradi spoznanja, da evropski narodi nismo več sposobni ustvarjanja elementarne dekorativnosti, drugič radi realistične miselnosti našega časa, ki odklanja romantiko kot nekaj nezdravega.⁷⁷ Po sredi dvajsetih let je torej Vurnik sam spoznal, da njegova prizadevanja nimajo perspektive. Še posebej po konfrontaciji z umetniško močnejšo osebnostjo Jožeta Plečnika, je Vurnik krenil po svoji poti funkcionalistične arhitekture.

Literatura:
M. Ivančič: *Arhitekt Ivan Vurnik*, FAGG, 1963 (tipkopis);
Ivan Vurnik - slovenski arhitekt (1884-1971), AB, 119-124, 1994, (posebna izdaja).

¹ I. Hribar, *Maji spomini I.* Ljubljana, 1983.

² F. Stele, *Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih.* Ljubljana, 1924.

³ S. Bernik, *Eskpresionistične tendence v slovenski arhitekturi, Eskpresionizem in nova stvarnost na Slovenskem*, Ljubljana, 1986.

⁴ D. Prelovšek, *O dekorativnosti zgodnje Vurnikove arhitekture, Ivan Vurnik - slovenski arhitekt: 1884-1971.* AB 119-124, 1994.

⁵ npr. izdelki iz lecta

⁶ *Sokolski tabor*, 1927

⁷ I. Vurnik: *O bistvu arhitekture (Vom Wesen der Architektur)*, Ljubljana, 1957. (Predavanje za visoko tehniško šolo na Dunaju, tipkopis)